

**O'ZBEKISTONDA JISMONIY SHAXSLARNING MULKIY DAROMADLARINI
SOLIQQA TORTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI****Muradullayeva Dilshoda Shukurullo qizi****O'zbekiston Respublikasi****Bank- moliya akademiyasi magistranti****Dilidilishodashoda0101@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20828953>**

Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat budjeti daromadlarini shakllantirishda jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar muhim o'rin tutadi. Xususan, jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlarini soliqqa tortish tizimi davlatning fiskal siyosatini amalga oshirish, budjet daromadlarini barqaror ta'minlash hamda ijtimoiy adolat tamoyillarini qaror toptirishda muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda soliq tizimini modernizatsiya qilish, soliq ma'murchiligini takomillashtirish va raqamlashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar jismoniy shaxslarning daromadlarini hisobga olish, deklaratsiyalash va soliqqa tortish mexanizmlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Mamlakatimizda mulkiy daromadlar tarkibiga ko'chmas mulkni ijaraga berishdan olinadigan daromadlar, mol-mulkni realizatsiya qilishdan olinadigan daromadlar, dividendlar, foizlar hamda boshqa mulkiy manbalardan olingan daromadlar kiradi. Mazkur daromadlarni soliqqa tortishning samarali mexanizmlarini joriy etish nafaqat budjet tushumlarini ko'paytirishga, balki yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirishga ham xizmat qiladi. Shu sababli mulkiy daromadlarni aniqlash, hisobga olish va nazorat qilish tizimini takomillashtirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilda davlat budjeti daromadlari 270,7 trillion so'm etib prognoz qilingan bo'lib, shundan 38,5 trillion so'mi jismoniy shaxslar daromad solig'i hissasiga to'g'ri kelgan. Ushbu ko'rsatkich jami budjet daromadlarining 14,2 foizini tashkil etgan. 2024-yilning uchinchi choragida esa jami soliq tushumlari 49,2 trillion so'mni tashkil qilgan bo'lsa, shundan 8,5 trillion so'mi jismoniy shaxslar daromad solig'i hisobiga shakllangan. Bu esa mazkur soliq turining umumiy soliq tushumlaridagi ulushi 17,2 foizga yetganligini ko'rsatadi. 2025-yilning birinchi yarim yilligida davlat budjeti daromadlari 144,2 trillion so'mga yetib, o'tgan yilning mos davriga nisbatan 19,2 foizga oshgan. Shu davrda jismoniy shaxslar daromad solig'i tushumlari 19,9 trillion so'mni tashkil etib, 2024-yilning mos davriga nisbatan qariyb 17,7 foizga o'sgan. Mazkur raqamlar aholi daromadlari hajmining oshib borayotgani va soliqqa tortish bazasi kengayayotganligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, amaliyotda mulkiy daromadlarni soliqqa tortish bilan bog'liq ayrim muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, ayrim mulkiy daromadlarning to'liq deklaratsiya qilinmasligi, ko'chmas mulkni norasmiy ijaraga berish holatlarining mavjudligi, elektron ma'lumotlar bazalari integratsiyasining yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi hamda soliq nazorati mexanizmlarining ayrim jihatlari takomillashtirishni talab etadi. Bundan tashqari, aholining soliq madaniyati va moliyaviy savodxonligi darajasini oshirish ham muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida ko'chmas mulk obyektlari va ular bo'yicha olinadigan daromadlarni to'liq raqamlashtirish, soliq organlari bilan kadastr, bank va notarial tizimlar o'rtasidagi axborot almashinuvini yanada rivojlantirish, mulkiy daromadlarni

deklaratsiya qilishning soddalashtirilgan elektron tizimlarini keng joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, soliq to'lovchilar uchun rag'batlantiruvchi mexanizmlarni joriy etish va soliq ma'murchiligida zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali soliqqa tortish samaradorligini yanada oshirish mumkin.

1-jadval

Jismoniy shaxslar daromad solig'i tushumlari bo'yicha ayrim ko'rsatkichlar

Ko'rsatkich	Davr	Miqdor
Davlat budjeti jami daromadlari	2024-yil prognozi	270 703,1 mlrd so'm
JShODS tushumi	2024-yil prognozi	38 477,0 mlrd so'm
Soliq tushumlari jami	2024-yil III chorak	49 169 mlrd so'm
JShODS tushumi	2024-yil III chorak	8 481 mlrd so'm
Davlat budjeti daromadlari	2025-yil I yarim yillik	144,2 trln so'm
JShODS tushumi	2025-yil I yarim yillik	19,888 trln so'm

Manba: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda Soliq qo'mitasining 2024–2025-yillarga oid rasmiy ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Jadval ma'lumotlari jismoniy shaxslar daromad solig'i davlat budjeti daromadlarini shakllantirishda muhim manba ekanligini ko'rsatadi. 2024-yilda JShODS tushumlari 38 477,0 mlrd so'm etib prognoz qilingan bo'lib, bu jami budjet daromadlarining 14,2 foizini tashkil etadi. 2024-yil III choragida ushbu soliq turi bo'yicha tushumlar 8 481 mlrd so'mga yetgan va jami soliq tushumlarining 17,2 foizini shakllantirgan. 2025-yil I yarim yilligida esa JShODS tushumlari 19,888 trln so'mni tashkil etib, o'tgan yilning mos davriga nisbatan 17,7 foizga oshgan. Bu holat aholi daromadlari, rasmiy bandlik va soliqqa tortish bazasi kengayib borayotganidan dalolat beradi.

Xulosa qilib aytganda, jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlarini soliqqa tortish tizimini takomillashtirish davlat budjeti daromadlarini ko'paytirish, soliq bazasini kengaytirish, yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu bois mazkur yo'nalishda olib borilayotgan islohotlarni izchil davom ettirish hamda xalqaro tajribalarni amaliyotga keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha normalar.
2. O'zbekiston Respublikasining 2025-yil uchun Davlat budjeti to'g'risidagi O'RQ-1011-son Qonuni. 24.12.2024. Lex.uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 29-dekabrdagi PQ-422-son qarori. 2024-yil uchun Davlat budjeti qonuni ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida. Lex.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. 2025-yil I yarim yillik davlat budjeti daromadlari bo'yicha ma'lumotlar.

5. O'zbekiston Respublikasi Hukumati portali. State budget revenues. 2026-yil holati.
6. PwC Worldwide Tax Summaries. Uzbekistan, Republic of: Individual - Taxes on personal income. Last reviewed: 16 January 2026.
7. World Bank. Tax revenue (% of GDP) - Uzbekistan. World Development Indicators.
8. World Bank. (2024). Taxing for Growth: Revisiting the 15 Percent Threshold.
9. International Monetary Fund. (2024). Republic of Uzbekistan: Staff Report and Selected Issues.
10. O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi. Soliq turlari bo'yicha 2024-yil III chorak davomida budjetga tushgan tushumlar to'g'risida ma'lumot.